

حقوق جزای اختصاصی

جلد چهارم

(جرایم علیه شخصیت معنوی اشخاص)

بر اساس مصوبه وزارت علوم،
تفویضات و فنآوری جمهوری اسلامی ایران

مؤلف:

دکتر هوشنگ شامبیانی

عضو هیئت علمی دانشگاه

مجمع علمی و فرهنگی مجد

سرشناسه	: شامبیانی، هوشنگ
عنوان و نام پدید آور	: حقوق جزای اختصاصی (۴) (جرایم علیه شخصیت معنوی اشخاص) / هوشنگ شامبیانی
مشخصات نشر	: تهران: مجد، ۱۳۹۲
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۸۰۶-۱
موضوع	: حقوق جزا - ایران
موضوع	: حقوق جزا (فقه)
زده بندی کنگره	: ۱۳۹۲/۷ ص ۲ / KMHR۳۸۵۰
زده بندی دیوبی	: ۳۴۵/۵۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۱۴۹۲۰۶

هرگونه تکثیر کامل یا قسمتی از کتاب بدون اجازه پدیدآورنده، خلاف قانون، شرع و اخلاق است. موارد تخلف را به دفتر مرکزی مجد گزارش فرمایید.

حقوق جزای اختصاصی - جلد چهارم

(جرایم علیه شخصیت معنوی اشخاص)

تألیف: دکتر هوشنگ شامبیانی

تسارات مجد

چاپ اول: ۳۹۶ تعداد: ۵۰۰ نسخه

حق چاپ محفوظ است - «مجد» است.

دفتر مرکزی:

تهران، خیابان منیری جاوید، تقاطع شهدای ژاندارمری، پلاک ۵۷

تلفن و دورنگار: ۶۶۴۹۵۰۳۴ - ۹۴۲۲۰۶۰۴ - ۶۶۹۶۳۳۸۶

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۸۰۶-۱

ISBN: 978-600-193-806-1

شعبه فروردین: خیابان ۱۲ فروردین، مقابل تعزیرات، پلاک ۲۸۳، طبقه دوم، تلفن: ۶۶۴۹۰۹۹

شعبه اردیبهشت: خیابان اردیبهشت (منیری جاوید)، تقاطع شهدای ژاندارمری، پلاک ۹، تلفن: ۶۶۴۸۶۸۷۲

www.majdlaw.ir

E-mail: majdlaw92@gmail.com

سیستم اشتراک پذیری «مجد»:

ارسال پیامک حاوی نام و نام خانوادگی و شغل (در صورت تمایل) به شماره ۰۲۱۶۶۴۹۰۹۹۸

فصلنامه حقوقی مجد با ارائه مقالات اساتید مبرز حقوق کشور بطور منظم منتشر می شود.

فهرست مطالب

۱۳	مقدمه
۱۷	بخش اول - جرایم علیه آزادی اشخاص
۱۹	فصل اول - توقیف و حبس غیر قانونی
۱۹	مبحث اول - ارکان تشکیل دهنده جرم
۲۰	گفتار اول - رکن قانونی
۲۱	گفتار دوم - رکن مادی
۲۱	الف - وجود شخص یا اشخاص که مرتکب حبس یا توقیف غیر قانونی می شوند
۲۳	ب - فعل مرتکب بازداشت غیر قانونی
۲۳	۱ - توقیف
۲۵	۲ - حبس
۲۶	۳ - مخفی کردن به عنف
۲۶	ج - مخالف قانونی بودن سلب آزادی
۲۷	۱ - موردی است که قانون، جلب و توقیف اشخاص را مجاز دانسته است
	۲ - مواردی که مرتکب بدون حکمی از مقام صلاحیتدار اقدام به بازداشت کرده باشد
۲۹	۳ - مأمور تحت چه شرایطی از تحمل مجازات معاف خواهد بود؟
۳۰	۴ - دستور حبس و یا توقیف غیر قانونی برای اجرای قانون اهم چگونه خواهد بود؟
۳۲	گفتار سوم - رکن معنوی
۳۴	مبحث دوم - مجازات جرم توقیف، اختفاء و حبس غیر قانونی
۳۴	گفتار اول - مجازات های احصاء شده در قانون
۳۶	گفتار دوم - کیفیات مشدده و مخففه
۳۸	فصل دوم - هتک حرمت منازل غیر

- ۳۹ میبحث اول - ارکان تشکیل دهنده .
- ۳۹ گفتار اول - رکن قانونی .
- ۴۱ گفتار دوم - رکن مادی .
- ۴۱ الف - سمت مرتکب جرم .
- ۴۱ ب - وجود منزل متعلق به غیر .
- ۴۳ ج - فعل مرتکب .
- ۴۴ د - مخالفت قانونی بودن ورود به منزل غیر .
- ۴۵ ۱ - وارد شدن که قانون ورود به منزل غیر را مجاز شناخته است .
- ۴۵ ۲ - تفتیش منزل روان جرم مشهود .
- ۴۷ ۳ - ورود به منزل غیر در موارد قوه قهریه .
- ۴۸ ۴ - مواردی که ورود به منزل غیر بدون رعایت ترتیبات قانونی باشد .
- ۵۱ گفتار سوم - رکن معنوی .
- ۵۳ میبحث دوم - مجازات جرم ورود غیرقانونی به منزل غیر .
- ۵۳ گفتار اول - مجازات مستخدمین دولت .
- ۵۴ گفتار دوم - مجازات افراد عادی .
- ۵۵ فصل سوم - تقصیرات مقامات و مأمورین دولتی .
- ۵۶ میبحث اول - تجاوز مأمورین دولتی از حدود مأموریت راجع به اختیارات قانونی .
- ۵۶ گفتار اول - اعمال قدرت رسمی .
- ۵۷ الف - سمت مرتکب .
- ۵۸ ب - فعل مرتکب .
- ۵۸ ج - موضوع جرم .
- ۵۸ اول - قوانین مملکتی .
- ۵۸ دوم - احکام یا اوامر مقامات قضایی .
- ۵۹ سوم - اوامر کتبی یا هرگونه امری که از طرف مقامات قانونی صادر شده باشد .
- ۶۰ گفتار سوم - دخالت در امور قضایی .
- ۶۱ الف - رکن قانونی .
- ۶۲ ب - رکن مادی .
- ۶۲ اول - سمت مرتکب .

۶۳	دوم - فعل مرتکب
۶۴	سوم - اعتراض به مداخله مأمور در امور غیر قضایی
۶۴	۱ - تذکار رفع مداخله
۶۵	۲ - عدم رفع مداخله
۶۵	مبحث دوم - تعدیات مأمورین دولتی نسبت به افراد
۶۶	گفتار اول - اخذ اقرار با اذیت و آزار متهم
۶۷	الف - رکن قانونی
۶۷	ب - رکن مادی
۶۷	اول - تحصیل اقرار
۶۹	دوم - اخذ اقرار توسط مستخدمین و مأمورین دولتی قضایی و غیر قضایی
۷۱	سوم - اعمال آزار و اذیت جسمانی
۷۲	ج - رکن معنوی و مجازات
۷۳	گفتار دوم - اعمال مجازاتی ابدی مجازات مورد حکم
۷۶	گفتار سوم - تعدیات مالی مستخدمین دولتی
۷۹	گفتار چهارم - هتک حرمت مراسلات و اسرار
۸۰	الف - رکن قانونی
۸۰	ب - رکن مادی
۸۰	اول - سمت مرتکب
۸۲	دوم - موضوع جرم
۸۳	سوم - فعل مرتکب
۸۳	۱ - مفتوح کردن
۸۳	۲ - توقیف کردن
۸۴	۳ - معدوم کردن
۸۴	۴ - بازرسی
۸۴	۵ - ضبط کردن
۸۵	۶ - استراق سمع
۸۵	۷ - افشاء مطالب
۸۶	ج - رکن معنوی و مجازات مرتکب

- ۸۹ بخش دوم - جرایم که منجر به هتک حیثیت اشخاص می‌شود.
- ۹۱ فصل اول - جرایم موجب هتک حیثیت.
- ۹۱ مبحث اول - تضادیر مافی اخلاق حسنه.
- ۹۱ گفتار اول - رکن قانونی.
- ۹۴ گفتار دوم - رکن مادی.
- ۹۴ الف - مرتکب جرم.
- ۹۵ ب - موضوع جرم.
- ۹۶ ج - مایل مرتکب.
- ۹۸ گفتار سوم - رکن معنوی.
- ۹۹ مبحث دوم - اشاء اسرار.
- ۱۰۰ گفتار اول - رکن مادی.
- ۱۰۱ گفتار دوم - رکن مادی.
- ۱۰۱ الف - سمت مرتکب.
- ۱۰۲ ۱ - صاحبان حرف پزشکی.
- ۱۰۲ ۲ - وکلای دادگستری و مشاورین عمومی.
- ۱۰۳ ۳ - مترجمان رسمی.
- ۱۰۳ ۴ - قضات و کارکنان دادگستری.
- ۱۰۴ ب - موضوع جرم.
- ۱۰۴ ج - رفتار فیزیکی مرتکب.
- ۱۰۵ د - عدم تجویز قانون به اشاء سر.
- ۱۰۶ گفتار سوم - رکن معنوی.
- ۱۰۷ فصل دوم - جرایم علیه شرافت و حیثیت اشخاص.
- ۱۰۹ مبحث اول - افتراء.
- ۱۱۰ گفتار اول - ارکان تشکیل دهنده.
- ۱۱۰ الف - رکن قانونی.
- ۱۱۱ ب - رکن مادی.
- ۱۱۱ ۱ - اسناد بایستی انتساب جرمی به دیگری باشد.
- ۱۱۱ ۲ - معین بودن شخص طرف اسناد.

۱۱۲	۳- وسیله اسناد
۱۱۲	اول- اوراق چاپی با خطی
۱۱۳	دوم- انتشار اوراق
۱۱۳	سوم- درج در روزنامه و جراید
۱۱۴	چهارم- نظم در مجامع
۱۱۵	پنجم- ابتدایی و ارتجالی بودن اسناد
۱۱۷	ششم- عجز از اثبات صحت اسناد
۱۱۷	ج- رکن معنای
۱۱۸	مبحث دوم- اشاعه اکاذیب و افترای عملی
۱۱۸	گفتار اول- ارکان تشکیل دهنده جرم اشاعه اکاذیب
۱۱۹	الف- رکن قانونی
۱۲۰	ب- رکن مادی
۱۲۰	۱- فعل مرتکب
۱۲۲	۲- تعداد اکاذیب و اعمال
۱۲۲	۳- وسائل اظهار و نسبت دادن
۱۲۴	ج- رکن معنوی اشاعه اکاذیب
۱۲۵	گفتار دوم- ارکان تشکیل دهنده افترای عملی
۱۲۵	الف- رکن قانونی
۱۲۶	ب- رکن مادی
۱۲۶	۱- عمل مرتکب
۱۲۷	۲- موضوع جرم
۱۲۸	۳- عدم اطلاع طرف جرم
۱۲۸	ج- رکن معنوی
۱۲۹	د- لواحق مجازات
۱۳۱	مبحث سوم- توهین و قذف
۱۳۱	گفتار اول- ارکان تشکیل دهنده جرم توهین
۱۳۱	الف- رکن قانونی
۱۳۲	۱- تعریف

۱۳۳. ۲- مواد قانونی
۱۳۵. ب- رکن مادی
۱۳۵. ۱- انجام عمل مادی و هرن آور
۱۳۶. ۲- طرف جرم که سبب به او اهانت شده است
۱۳۸. ۳- رابطه سببیت بین فعل مرتکب و اهانت به شخص طرف جرم
۱۳۹. ۴- نوع بزه ارتكابی
۱۴۰. ۵- اهانت به مقامات، نهادها، سازمانها و اشخاص حقیقی و حقوقی
۱۴۱. ج- رکن معنوی و مجازات
۱۴۲. ۱- مجازات
۱۴۳. ۲- لواحق مجازات
۱۴۳. اول- آیا توهین راجع به فایده گذشت است یا خیر؟
۱۴۴. دوم- مرجع صالح جهت رسیدگی به جرم توهین
۱۴۵. گفتار دوم- ارکان تشکیل دهنده جرم قذف
۱۴۵. الف- رکن قانونی
۱۴۷. ب- رکن مادی
۱۴۷. ۱- اسناد زنا یا لواط به قدر کافی صریح باشد
۱۴۸. ۲- مجنی علیه جرم قذف باید معین باشد
۱۴۹. ۳- رابطه سببیت بین فعل قاذف و قذف به شخص طرف جرم
۱۴۹. اول- نفی ولد فرزند توسط پدر
۱۵۰. دوم- قذف پدر و جد پدری نسبت به فرزند
۱۵۱. ج- رکن معنوی
۱۵۲. ۵- مجازات قذف و لواحق آن
۱۵۲. ۱- مجازات اصلی و تبعی
۱۵۳. ۲- تشدید مجازات
۱۵۵. ۳- موارد سقوط اجرای حد قذف
۱۵۵. اول- هرگاه مقذوف، قاذف را تصدیق نماید
- دوم- هرگاه آن چه به مقذوف نسبت داده شده با شهادت یا علم قاضی
- اثبات شود
- ۱۵۶.

فهرست مطالب □ ۱۱

۱۵۶	سوم - هرگاه مقذوف و در صورت قوت وی، ورثه او گذشت کند.
	چهارم - هرگاه مرده زنی را پس از قذف به زمان پیش از زوجیت یا
۱۵۶	زمان زوجیت لعان کند.
۱۵۷	پنجم - مواردی که قاذف تعزیر می شود.
۱۵۸	۴ - لواحق جرم قذف
۱۵۸	اول - حق قذف و انتفال آن به ورثه
۱۶۰	دوم - مقایسه جرم قذف با جرم افتراء
۱۶۱	اولاً - نقاط اشتراک
۱۶۱	ثانیاً - نقاط افتراق
۱۶۳	فهرست منابع و مآخذ
۱۶۳	کتاب عربی
۱۶۴	کتاب فارسی

مقدمه

نظریه این که انسان از دو بُعد مادی و معنوی برخوردار است، آشنایی دانشجویان با جرایم علیه حیثیت و کرامت انسانی علاوه بر جرایم علیه تمامیت جسمانی، ضروری است. ضرر و زیان و خساراتی که از این قبیل جرایم ناشی می‌شود بر عکس جرایم علیه شخصیت جسمانی افراد، ضرر روحی و روانی و معنوی است.

در اعلامیه حقوق بشر مصوب سال ۱۹۴۸ در ماده (۱۲)، شرافت و حیثیت واسم و رسم اشخاص مصون از تعرض شناخته شده است و در حال حاضر اکثر قوانین اساسی ملل متحد، احترام به آزادی معنوی انسان، مانند آزادی تن را حق طبیعی و قانونی افراد شناخته و تعرض به آن را بر طبق قانون به عنوان «عمل مجرمانه» شناخته است.

به همین مناسبت در اصل بیست و دوم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در مقام مصونیت انسان می‌گوید: «حیثیت، جان، مال، حقوق، مسکن و شغل اشخاص مصون از تعرض است، مگر در مواردی که قانون تجویز کند». هم چنین در خصوص منع دستگیری و بازداشت افراد بدون حکم قانونی تأکید شده که: «هیچ کس را نمی‌توان دستگیر کرد مگر به حکم و ترتیبی که قانون معین کند... متخلف از این اصل طبق قانون مجازات می‌شود». بالاخره در اصل سی و نهم همین قانون مقرر شده که هتک حرمت و حیثیت کسی که به حکم قانون دستگیر، بازداشت، زندانی یا تبعید شده به هر صورت که باشد، ممنوع شده و متخلف از این امر، مستوجب مجازات است.

به هر ترتیب آنچه از مجموع احکام و نظامات بشری بر می‌آید، این است که هتک حرمت و شرف اشخاص ممنوع است و آحاد ملت از این حق برخوردارند و هیچ فردی بدون علت، حق تعرض به حقوق و آزادی‌های فردی اشخاص را ندارد. اما از آن جایی که اعمال و استفاده از آزادی فردی محدود به حقوق و آزادی‌های دیگران و منوط به حفظ مصالح و منافع اجتماعی است لذا سوء استفاده از این نوع

آزادی‌های اساسی، ممنوع و ضمانت اجرایی آن در قانون پیش‌بینی و برقرار شده است.

جرائم علیه شرافت و حیثیت اشخاص غالباً به وسیله گفتار، رفتار و کردار اشخاص صورت می‌گیرد ولی برخلاف جرائم علیه شخصیت جسمانی، تماس فیزیکی با طرف جرم پیش نمی‌آید و فقط از طریق انتساب یا ذکر کلمات زشت یا انتشار مطالب سرّی و ناروا و اشارات گوناگون به نحوی که عرفاً و قانوناً و شرعاً حیثیت و شرافت طرف جرم را لکه‌دار می‌سازد، صورت می‌گیرد. از جمله این جرائم نوین، افتراء و نشر اکاذیب، افترای عملی، افشاء اسرار و جرم قذف می‌باشند. منتهی در آن حایی که جرم توهین، افتراء و نشر اکاذیب با تصویب قانون «جرم سیاسی» مصوب ۱۳۹۵/۲/۲۰ چنان چه با انگیزه اصلاح امور کشور علیه مدیریت و نهادهای سیاسی یا سیاست‌های داخلی یا خارجی کشور ارتکاب یابد، بدون این که مرتکب قصد تخریب زدن به اصل نظام را داشته باشد، در این حالت جرم سیاسی محسوب و نحوه رسیدگی به این قبیل جرائم می‌بایست بر اساس مقررات مربوط به هیأت منصفه مطابقت مقررات قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲/۱۲/۴ انجام شود و اگر عمل مرتکب با انگیزه اصلاح در امور کشور نبوده و قصد هتک حیثیت و شرافت آحاد جامعه را دارد، باشد در این صورت «جرم عمومی» تلقی مرتکب از مزایا و ارفاق‌های ویژه مجرمین سیاسی برخوردار نخواهند شد.

منتهی نکته حائز اهمیت در باب جرائم علیه حیثیت و شرافت، موضوع جرائم رایانه‌ای است که با ورود رایانه به زندگی اجتماعی بشر، تغییرات شگرفی را در جامعه به وجود آورده است.

امروزه تکنولوژی اطلاعات، صرف نظر از موقعیت جغرافیایی در تمام شئون زندگی وارد شده است، لیکن این رشد علی‌رغم مزایای خود جنبه‌های منفی هم در بردارد.

به این مفهوم که امکان رفتارهای ضد اجتماعی و مجرمانه را به وجود می‌آورد که پیش از آن به این وجه امکان‌پذیر نبوده است. کامپیوتر، اینترنت و فضای آزاد «وب» و تلگرام از جمله تکنولوژی‌های نسبتاً جدیدی هستند که به عنوان بستری برای

انجام جرایم گوناگون مورد تعرض افراد سودجو قرار گرفته است به نحوی که با افزایش این دسته از جرایم در فضای مجازی دولت‌ها و مراجع قضایی در صدد مقابله با آن و حفظ سلامت دنیای مجازی شده‌اند. قانونگذار اسلامی نیز در جهت مقابله با برخی از جرایم رایانه‌ای، قانون «جرایم رایانه‌ای» را در سال ۱۳۸۸ به تصویب رسانده که فصل پنجم این قانون اختصاص به «هتک حیثیت» اشخاص داده شده است.

بر این اساس، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری برنامه درسی بازنگری شده دوره کارشناسی رشته حقوق، گروه علوم انسانی را بر اساس نامه شماره ۹۵/۹۷۸۱/دش مورخ ۱۳۹۵/۶/۱۱ رای تحول و ارتقای علوم انسانی بازنگری شده در یکصد و دهمین جلسه هیأت رئیسه مورخ ۱۳۹۴/۹/۱۲ شورای تحول و ارتقای علوم انسانی به تصویب رسانده و این برنامه از تاریخ ۹۴/۹/۲۳ جایگزین برنامه‌های درسی مقطع کارشناسی رشته حقوق مؤید ۲۹۷ مورخ ۱۳۷۴/۲/۳، حقوق شد و این برنامه به مدت پنج سال از تاریخ تصویب در کلیه دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی قابل اجرا می‌باشد.

به موجب این برنامه «جرایم علیه شخصیت معنوی اشخاص» که قبل از تصویب آن در مبحث «جرایم علیه تمامیت جسمانی اشخاص» به عنوان «حقوق جزای اختصاصی یک» مورد بحث و تحلیل قرار گرفته، از این به بعد به عنوان درس مستقل و تحت عنوان «حقوق جزای اختصاصی (۱)» محسوب شده است. روی این اصل در این مجلد «جرایم علیه شخصیت معنوی اشخاص» به دو بخش جداگانه «جرایم علیه آزادی اشخاص» و «جرایم علیه حیثیت و سبقت اشخاص» تقسیم و مورد تحلیل قرار خواهند گرفت.